

DRUŠTVENIK

LETO 1932 — ŠTEVILKA 6

Katolištvo in javno življenje

V predidajočih izvajanjih smo govorili o dveh podobah katoliškega človeka: o katoličanu-zdržniku, ki predvsem goji versko življenje v molitvi, pokori in delih krščanskega usmiljenja, in o katoličanu-bojevniku, ki si prizadeva, da se javno življenje naroda in države prekvasi s krščanskimi načeli.

Naloga katoličana-bojevnika ali z drugimi besedami katoliškega političnega delavca, je za svet enako važna kakor naloga katoliškega asketa. Politik, ki skuša politične, gospodarske in socialne razmere sveta tako urediti in s takim duhom prešinjati, da bi se ljudje lažje izveličali in da bi narod in država bila čim najbolj odgovarjajoči odpodobek božje popolnosti, opravlja prav tako sveto delo kakor oni, ki se trudi, da bi se sam izpolnjeval po zgledu Jezusa Kristusa in tudi druge navajal k pravi pobožnosti. Dočim katoliški duhovnik ali pobožni laik, ki mu pri posvečevanju človeških duš pomaga, vpliva na dušo naravnost, jo uči in k Bogu ter lepemu življenju nagiba, pa delo katoliškega politika vpliva na dušo nenaravnost. Če se katoličan kot politik prizadeva, da bi se izdajali taki državni zakoni oziroma obstoječi zakoni tako izvajali, da bi pospeševali npravno pošteno, božji volji in moralnemu zakonu odgovarjajoče življenje, potem vrši za vsakega posameznika in za njegovo izveličanje enako potrebno in važno nalogo ko dušni pastir ali misijonar ali sestra usmiljenka.

Zakaj človek je družabno bitje, ki je bistveno odvisno od svoje okolice, od soljudi, od družine, občine in države, v kateri živi; od naroda, kateremu pripada,

od zunanjih razmer in socialnega reda; od stanu, kateremu se prišteva; od najrazličnejših gospodarskih in stanovskih organizacij, od šole, v kateri se vzgaja, od najrazličnejših krogov, v katerih se mora gibati, od zraka takorekoč, ki ga vdihava. To vse nanj vpliva, ne da bi se tega zavedal ali hotel, vse to njegovi duši vtiskuje svoj pečat in jo k gotovim dejanjem že vnaprej nagiba. Zato je izredne važnosti, ali je okolica, v kateri posameznik živi, za njegov telesni in duševni razvoj primerna ali ne; zato je uprav usodnega pomena za vsakega, ali se vzgaja v moralno zdravi ali nezdravi družini, zato je ogromnega značenja, ali je kdo član državnega občestva, v katerem vlada notranje soglasje, mir in red, sloveč na pravičnosti, ali pa živi v anarhičnih, krivičnih in nekulturnih javnih razmerah, v pokvarjeni in nepošteni družbi. Samo svetnik, heroj in genij se more v kužnem ozračju ohraniti zdravega, navaden človek pa moralni kugi z gotovostjo podleže. Zato je potrebna družbi politika, ki je navdihnjena krščanskega duha in ki ima za svoje nezpremenljive in nepremakljive smernice načela krščanske vere, zato so potrebni kulturnemu človeštvu politiki krščanske miselnosti in krščanskega življenja ter odločne volje, da ladjo občestva s sigurno roko krmarijo po kompasu krščanske etike.

Osnovna celica države je družina. Državno občestvo more biti zdravo le, če je zdrava družina. Družina mora biti fizično zdrava in moralno jaka. Zato mora država skrbeti za gospodarsko, socialno in moralno zdrave razmere, v katerih edino more družina uspevati. Ta

ke razmere pa se ustvarjajo in vzdržujejo po zakonih, ki skrbijo za socialno pravičnost, za plače, ki zadostujejo za pošteno in dostojno preskrbo družine; ki varujejo trdnost, trajnost in neločljivost zakonske zveze in skrbijo za dobro šolsko vzgojo dece; ki odstranjajo, preprečujejo in kaznujejo vse, kar prizadeva škodo npravstvenemu zdravju pa tudi telesno pravilnemu razvoju otroka. Z obstojem družine, kakor jo zahteva božji zakon in splošni blagor, je zvezana vsa zakonodaja države in zato mora vsa zakonodaja biti prešinjena krščanskega duha, brez katerega človeštvo, če hoče ostati na primerni kulturni višini, ne more dostojno in človeka vredno živeti in se vedno višje razvijati. Iz tega je jasno razvidno, kako nujno je potrebna izomikani človeški družbi resnično krščanska, katoliška politika.

Katoliško politiko pa morejo voditi samo katoliški ljudje, to se pravi, ljudje, ki niso samo krščanskega mišljenja, ampak ljudje, kojih praktično življenje in delovanje se vseskozi ravna po krščanskih načelih. Z drugimi besedami, katoliški politik ni v nasprotju s

katoliškim asketom — on ga samo dopolnjuje kakor asket s svoje strani dopolnjuje in podpira delo katoliškega politika. Oba delujeta na svojem področju, njuno drugo od drugega neodvisno delo pa je med seboj v notranjem soglasju, oba oblikujeta vsak po svoje in s svoje strani katoliškega človeka in katoliško družbo. Asket in dušni pastir mora uvaževati in ceniti delo politika, ki ustvarja pravilne občestvene, socialne pogoje za čim bolj uspešno nego duš in usmerjanje človeka k božjemu idealu — politik mora iskati moči, pobud in neprestanega oživljanja ter duhovne obnove pri asketu. Le tako more katoliški javni delavec ohraniti svojo krščansko miselnost zdravo in nepokvarjeno, le tako more tudi svoja krščanska načela praktično udeleževati in se tudi v svojih političnih metodah brez izjeme in brezpogojno v vseh okoliščinah izkazati za katoličana, za sledovalca onega, ki je za ta načela žrtvoval svoje življenje na križu.

To je poglavje, o katerem moramo zaradi njegove izredne važnosti govoriti posebej. F. T.

Niko Kuret:

O našem igranju

(Nadaljevanje.)

Naše igranje pa bo tudi odraz ljudskega življenja samega. V našem igranju mora vstati preteklost naroda, da bo bodrilo in moč za sedanji rod. V naših igrah naj se poveličajo veliki narodni spominski dnevi, n. pr. plebiscit, Rapallo, majska deklaracija. Naša igra pa bo morala izražati tudi drugače ljudsko življenje: pokazati se bo morala na Miklavževo, na Silvestrovo v okviru novega hotenja. In prepletati mora vse igranje zdrava vedrost, ki bo posebno izražata v razposajenosti pustnega razpoloženja.

Končno bo naše igranje spremljalo tudi krogotek letnih časov, ki so večjega pomena za človekovo vsakdanje življenje, nego bi v zvezi z igranjem priča-

kovali. Pozimi bomo radi uprizorili kako socialno igro, spomladi pa se nam hoče proslave zelenega Jurija, ki nam nosi pomlad...

To je nekaj možnosti, komaj osnutek idealnega načrta, ki bi se dal izdelati.

A že pri tem osnutku se ustavljam. Zakaj tisti, ki mi je zaklical, naj mu kaj boljšega dam, ne more še biti zadovoljen. Dobil namreč še ničesar ni...

Dal sem mu samo smernice — došle jih namreč pri nas še nikjer nisem opazil —, nisem mu pa dal iger, ki bi jih mogel uporabljati v skladu s smernicami. Te smernice niso moja samovoljnost, niso umetna in mrtva predloga. Organski se porajajo iz bistva ljudskega igranja samega. Drugje so se jih že

zdravnaj zavedli, pri nas pa še motovili-
mo brez smotra sem in tja.

Saj vprav zato tudi — iger ni.

To sem moral z žalostjo ugotoviti, ko
sem lani pričel s prijateljem dr. Pogač-
nikom sestavljati repertoar za neki ljud-
ski oder po teh organskih smernicah.
Precejšnje poznavanje tujega repertoar-
ja (nemškega — Bühnenvolksbund in
Münchener Laienspiele, ter francoskega
— Théâtre chrétien) mi je omogočilo,
da sem sestavil predlog za prilično od-
govarjajoč repertoar, ki naj bi z njim
igralska družina tvegala poskus za eno
igralsko dobo. Pravim: prilično odgo-
varjajoč repertoar — zato, ker je bil delo-
no le kompromis z razmerami.

Igralcev pač ni mogoče čez noč usme-
riti drugim in prevesti nekaj iger ni
tako lahko stvar, če si preobložen z
delom.

Ne bojim se očitkov glede prevajanja
iger. Nobena ni bila tuja naši duševno-
sti. In še: boljši dober prevod kakor ne-
odgovarjajoč original. V kolikor se je
dalo, smo upoštevali domače igre. Upam
pa, da bomo domače igre za naše igra-
nje šele dobili. In tedaj bomo brez te-
žav in z veseljem prevode spravili v
arhiv.

Uspeh repertoarja je bil popoln.
Pred polnimi dvoranami smo izvedli 23
predstav.

Kako bi torej s tem, kar danes imam
na razpolago, sestavil repertoar, ki bi se
skladal s pravimi smernicami našega
ljudskega igranja?

Za uvod v igralsko dobo bi igral —
v zvezi s praznikom Kristusa Kralja —
kako igro o sv. Krištofu. Prevedel sem
v ta namen znanega mladega nemškega
dramatika Dietzenschmidta legendno
igro »Christophorus« (Igra o svetem Kri-
štofu). Treba bi jo bilo še nekoliko pri-
rediti za naše odre (uprizorili smo jo z
malenkostnimi spremembami). Če bi
hoteli proslaviti z igro še misijonsko ne-
deljo, bi uprizorili Henrija Ghéona »Tri
modrosti starega Wanga« (v prevodu
čaka skorajšnjega izida). Za verne duše
in kot uvod v resni adventni čas bi pri-
pravil »Slehernika«. Svetoval bi pa laž-
jo in preprostejšo flamsko verzijo Thuys-

baertovo (priredil dr. J. Pogačnik), ki
je globoko pretresla gledalce. Za no-
vember bi lahko še pripravil radi izpre-
membe kaj veselega, a ne burke, mar-
več dobro komedijo. Molière nudi dokaj
stvari, le »Scapinove zvijače« bi odložil
raje za pustni čas.

In že je pred vrati Miklavževo. Po-
živil ga bom s krepko igrico, ki jo je
prevedel dr. J. Pogačnik, »Sv. Miklavž
in tolovaja« (Manes Kadow). Za mladins-
ki praznik 8. decembra pa bi pripravili
akademijo, katere drugi del naj tvori
krajša, vsebini praznika odgovarjajoča
igra. Sam sem že pred časom v ta na-
men prevedel dve igri, ki sta se že do-
stikrat izkazali kot prav primerni: J.
Feitena »Anima« ter neznanega avtorja
misterij »Theophilus« iz 15. stoletja.
Vsaka traja približno eno uro, kar do-
cela zadošča.

Za decemberski čas krog božiča pa
bi namenil dve igri. Ena je svetna: Dik-
kensov »Cvrček za pečjo«, ki je celo že
znana. Druga pa je duhovna: Timmer-
mansova »Igra o treh kraljih« (In kjer
se je zvezda ustavila...), ki jo je dobiti
v Smaskovem prevodu in moji priredbi
ter je doživela lepe uspehe.

Silvestrovo se pri nas praznuje z ve-
selicami, pri katerih traja veselo razpo-
loženje vso noč. Hvaležna naloga je,
usmeriti tudi tako zabavo v določeno
smer. Namesto praznih in plitvih burk
lahko igramo nič manj zabavne, a du-
hovite igrice: Ghéon nam nudi »Pohlep-
nega mesarja« in »Parado o hudičevem
mostu« (prevod E. Smaska), znani sli-
kar Blachetta nam nudi svoje sodobno
priostrene priredbe raznih znanih prav-
ljic (ki niso samo za otroke!), n. pr.
»Svinjskega pastirja« (prevod E. Sma-
ska), »Čudežne gosli«, »Carjeva nova
obleka«, »Začarani grad«, »Zabiti bra-
tee« (prevodi dijakinj v Kranju). Uspeh
teh igrice je vse drugačen, ker je nekaj
soli v njih...

Za pustni čas pa si moramo privo-
ščiti nekaj poštenega smeha. Že prej sem
omenil Molière-a. Imamo njegovega
»Skopuha«, »Scapinove zvijače«, »Zlaht-
nega meščana«, »Namišljenega balnik.«

(Dalje.)

Narodno obrambno delo v naših prosvetnih društvih

(Nadaljevanje.)

Ako hočemo narodnostno vprašanje, ki smo ga v prejšnjih vrsticah spoznali za važno in nujno — kljub vsej socialistično akcentirani aktualnosti trenutka —, vzeti pravilno, to je v našem, krščansko-organskem smislu, potem ga gotovo ne moremo jemati ozko in izključno vezano le morda na narodnomanjšinski problem, tako, da bi pri njem vpoštevali le vse tiste momente, ki pridejo pri reševanju naših zasužnjenih bratov v poštev — kakor se to rado dogaja —, kar vodi le v nekako lažiofenzivnost (v resnici le hipno, reakcijsko defenzivnost!). Mi moramo marveč to vprašanje, kakor tudi vse dejansko-konkretno zadevno delo vzeti kar mogoče na široko in tako, kakor to zahteva naš organsko-uzakonjeni, krščanski princip narodne kulturne izhodiščnosti. To se pravi: Pod narodno-obrambno delo ne spada morebiti le tista ožja skrb za naše zasužnjene brate, ampak sploh vsa skrb za vsestransko poglobitev in učvrstitev naše narodne bitnosti in naše narodno-duhovne skupnosti. Sem spada torej najprej vse naše narodno-prosvetno delo doma, poglobljanje narodne zavesti in vžiganje narodnega ponosa in spoštovanja do vseh narodnih svetinj in vseh svojških vrednot vprav našega naroda. Ako se namreč ne bomo več dovolj zakoreninjeni v domači zemlji, zavedali lastnega naroda in poznali ter se navzeli njegovega duha, potem je bolje, da se ne spravljamo na nikako reševanje izgubljenih bratov, zakaj mrtveci ne morejo oživljati drugih. V tem slučaju smo sami izgubljeni bratje in potrebni rešitve. Le dobro torej najprej pogledjmo ali so vezi, ki nas vežejo na naš narodni organizem, dovolj trdne in močne, ali pa so že oslabele, otrohnele! Zakaj tu ne izda nič nikako napihovanje. Treba je, da hranimo in negujemo neprestano v nas narodni ogenj. — Šele potem, ko je red in

sreča v nas samih, je mogoče, prenesti to tudi nazunaj, šele notranje močni moremo uspešno posvetiti našo skrb tudi za naše brate, za Slovence drugod, pa kamorkoli ji hje od osrčja naše rodbine zanesla sila življenja. Šele zdaj se bomo mogli dovolj žrtvovati tudi za žive stike z našimi brati izven ožje naše domovine, z onimi v zasedenem ozemlju, in z onimi, ki so si več ali manj svobodno zgradili dom tamkaj v Ameriki, tamkaj v Vestfaliji in niso pozabili na svojo mater — domovino. Mogli bomo tedaj stvoriti z njimi, čeravno ločenimi po umetnih mejah in kraju od nas, organsko-duhovno sožitje in medsebojno, skupnostno narodno-kulturno občestvo. Zakaj eno je res, kar je treba današnjemu duhu splošne kolektivizacije zaklicati: narod najde svoj smisel in svoje poslanstvo šele na višji, duhovni ravni; to pa brezpogojno, z organsko in bitno nujnostjo. — Končno pa mora iti narodnoobrambno delo še dalje v svojem neoviranem, svobodnostnem pogledu na rast naroda: sodelovati mora na sožitju s sosednjimi narodi. Posebno je že po naravi poklican vsak narod, da stvarja močne skupnostne vezi s tistimi sosednjimi narodi, ki so mu sorodni po krvi in izvoru ter po vsem svojem naravno-duhovnim značajem, katerega izraz je slog jezika in običajev. Naš narod pripada v slovansko jezikovno skupnost, ki se je zlasti po prevratu 1918 pričela svojsko in svobodno razvijati in se zavedati svoje enakopravnosti in svojega posebnega poslanstva. To bi bil torej tretji važen pramen narodnoobrambnega dela.

Po teh podanih smernicah bi se naj narodnoobrambno delo pri nas povsod razpredlo, kamor seže naše ostalo prosvetno delo. **Narodnoobrambno delo, tako široko pojmovano, zasega v svojem okviru pa tudi vse ostalo prosvetno delo**

pri nas. Saj je vse to prosvetno delo pomembno za nas in zmiselnost le toliko; kolikor je ono usmerjeno do naroda, do njegovega pravega, duhovnega blagostanja. Ako torej ono zasega razna duhovna prizadevanja pri nas, n. pr. mladinsko-vzgojno, socialno-karitativno ter ljudskozobraževalno udejstvovanje, je vse to delo le v službi temeljnega narodno-obrambnega programa. Tako spada sem skrb prosvetnih društev za vzgojo mladine, za zdravje narodovega organizma (n. pr. delo za treznost), proučevanje in pomoč tistim, katerih božje pravice življenja krati nekrščanski kapitalistični družabni red, kar je z ozirom na trenutne prilike najvažnejše (socialno-karitativno delo!), spoznavanje narodnih vrednot in okrepljevanje narodne zavesti (izobraževalno delo!). Če je danes v navadi — k temu je dovedla časovna nujnost —, da se vsa pozornost posveča le in izključno delavskemu in socialnemu vprašanju vsepovsod (kar — je posebno značilno za Rusijo, kjer se n. pr. ne polaga nikake važnosti na narodnost!), moramo gledati to le s časovnega vidika. Nedvomno je, da je tako ozko udejstvo-

vanje — četudi morda trenutno najizdatnejše — korak k primitivnosti, kakor je n. pr. vsako »reševanje« in oskrbovanje zgolj materialnih strani primitivistično, zgolj reakcijsko-defenzivno. Brez duhovne povezanosti in neposredne, žive smotrenske orientacije posameznika, brez tega zavestnega ali vsaj intuicijskega spoja posameznikove notranje uravnovešenosti z vsakokratno časovno kulturno rastjo višjih socioloških, n. pr. baš narodnih organizmov, je vse naše početnje le pasivno in laži-aktivno, neubrano in kaotično. Zakaj narod kot sinteza posameznih skupin človeštva in ne morda le sloj (pa naj bo to delavski ali inteligenčni), je ona ustvarjena naravno-organska oblika, ki zmore najbolj nesebično, a vendar duhovno-individualno spajati in usmerjati ter vočiti vse pozitivno stvarjanje človeštva. Ne smemo se torej voditi od trenutka, do zadnjega moramo ostati pri oživljanju onih večnostnih sil naroda, ki bodo tudi preko stoletnih zablod vedno vzdržale v duhovnem oziru svoje prvinsko vodstvo in suverenost.

(Dalje.)

Katoliško prosvetno delo v Ameriki

(Nadaljevanje.)

Glede prosvetnega dela se v splošnem v Ameriki po katoliških župnijah silno veliko stori. Vendar pa delo še ni urejeno. Župnije v Ameriki so zvečine od včeraj in se skoraj vse bore še z velikimi težavami začetka, to je z velikimi, dostikrat ogromnimi dolgovi. Cerkevna in šolska poslopja so župljanji dosegli samo s pomočjo velikih dolgov. Tako pa mora tudi prosvetno udejstvovanje največkrat služiti pred vsem finančnim potrebam župnije in ni mogoče gledati toliko na njih kakovost. Vendar se pa tudi glede prosvetnega dela po župnijah razmere od leta do leta izboljšujejo, zlasti od kar je ustanovljena v Washingtonu »Narodna Konferenca za Katoliško Dobrobit«, o kateri pa pozneje.

Glede katoliškega prosvetnega udejstvovanja med nekatoličani se cerkev v Ameriki popolnoma zaveda svoje velike naloge, katero ima. Nekatoličani so največkrat od svojih »ministrov« (duhovnikov) popolnoma napačno in sovražno poučeni o katoliški cerkvi in njenih naukih. Spreobračanje teh 70 milijonov ameriških paganov h krščanstvu in katolicizmu smatra cerkev za svojo veliko in važno kulturno nalogo. Posebno organizacije, kakor so Društvo Mož Sv. Imena, Kolumbovi vitezi i. dr. se te naloge vedno bolj zavedajo in vedno več se stori v tej smeri, zlasti še, ker smatrajo prosvetno delo kot istovetno z verskim in versko s prosvetnim.

3. Katoliške knjižnice.

Amerika ima bujno razvite svoje javne, mestne in občinske knjižnice. Milijone potrošijo Američani v ta namen. Vsako večje mesto in mestece ima veliko javno knjižnico. Zvečine so to ustanove bogatih Američanov. Največ jih je ustanovil milijonar Carnegie. Te knjižnice so moderno urejene in so na višku. Z njimi tekrovati bi bilo nemogoče. Tudi potrebe še ni za kako tekrovanje. V teh knjižnicah namreč dobite vsa moderna dela, izdana v angleškem jeziku, tudi verska. Uprave teh knjižnic tudi pridno skrbje, da ne pridejo vanje kake nemoralne ali pohujšljive knjige. Tudi ljudstvo samo skrbi za to.

Poleg tega imajo te javne knjižnice tudi to uredbo, da je vsaki posamezni župniji mogoče, da postane njih podružnica, ako le hoče. Treba se samo priglasiti, izpolniti gotove pogoje, pa jih javna knjižnica zalaga s potrebnimi knjigami na posodo, kolikor hoče in kadar hoče. Tako župnijsko knjižnico smo imeli tudi pri slovenski župniji sv. Štefana v Chicagi.

Te knjižnice skrbje tudi, da si nabavijo knjige drugih jezikov, ako se pokaže potreba in se po njih povprašuje. V Chicagi in Clevelandu na pr. imajo javne

knjižnice že vsa večja in boljša slovenska dela na razpologo.

Tako se pa še ni pokazala potreba lastnih katoliških knjižnic. Slovenski brezverci so si po nekaterih naselbinah ustanavljali svoje čitalnice, ki so pa vse enako zaspale.

4. Vrhovno vodstvo katoliškega prosvetnega dela.

Posebnost ameriškega katol. udejstvo vanja je, da je strogo katoliško in ozko zvezano s cerkvijo, pod vodstvom in nadziranjem katoliške duhovščine in škofov. Prav taka posebnost je tudi vrhovno vodstvo tega dela.

Podporna društva imajo svoje jednote, redove in zveze za vso Ameriko.

Prav tako imajo tudi cerkvena društva svoje vrhovne zveze. Moško društvo Sv. Imena ima svojo, Materinska društva imajo svoje, Marijine družbe enako. Vendar pa je vse to društveno, prosvetno in versko življenje v Ameriki še posebej zvezano v eno celoto in vse vodi takozvana »Narodna Konferenca za Katoliško Dobrobit«. (The National Catholic Welfare Conference) s sedežem v Washingtonu.

(Dalje.)

DROBIŽ

Spomenik Kreku

Za petnajstletnico »majske deklaracije« se je sestavil v Ljubljani vnovič poseben odbor, ki je izdal ob tej priliki proglas za nabiranje prispevkov za postavitev Krekovega spomenika v Ljubljani.

Res je, hude čase preživljamo dandanes in Slovenci nad pol stoletja ne pomnimo take silne gospodarske stiske, kakršna maje danes kmetiške domačije kar od kraja, pa ne samo teh, temveč v enaki meri tudi obrtnika, uradnika in vse druge stanovce. Marsikom se bo zdel zato današnji čas neprimeren za postavljanje dragih spomenikov. Ta ugovor gotovo ni brez podlage in so ga možje, ki so dali pobudo za to akcijo, tudi resvestno razmotrivali, a prišli so do drugega zaključka.

Nobenemu Slovencu ni ves naš sedanj rod dolžan tolike hvaležnosti, kot ravno dr. Kreku, kajti ni ga stanu, ki bi še danes ne

užival sadov desetletnega dr. Krekovega trdega dela in njegovih velikih žrtev. Pred pičlim polstoletjem je preživljal naš kmet strašne čase. Gospodarska kriza, slična današnji je poganjala na tisoče in tisoče kmetij na boben, bogateli so pa oderuhi, ki so tedaj pili kri našega ljudstva. Pa je prišel dr. Krek, zasnoval velikopotezno kmetiško zadružništvo, iztrgal kmeta iz rok oderuhov, mu preskrbel cenen kredit in v nekaj letih so se začele rane hitro celiti. Rešil je tako na desettisoče kmetiških domov in rodbin gotove propasti.

Za moderno gospodarsko tekmo je neobhodno potrebna čim večja izobrazba kmetiškega ljudstva. To ljudstvo do Kreka skoro ni imelo kje dobivati, kajti tisk je bil le malo razširjen, podeželska prosvetna društva pa jako redka. Pa je zastavil dr. Krek tudi na tej njivi, posvetil svoje spretno pero ljudskemu tisku (za naš »Domoljub« je n. pr. pisal več let vse uvodne članke), svoje izredne organizatorične sposobnosti pa usta-

navljanju podeželskih prosvetnih društev, ki so prodrli v veliki meri po njegovi zaslugi skoro do poslednje kmetiške župnije, razen tega jih je pa še združil s SKSZ (današnje »Prosvetno zvezo« v trdno celoto. Na ta način je omogočil našemu ljudstvu primerno nadaljnje izobraževanje, kar mu je prinašalo ogromnih koristi na vseh poljih.

In koliko je storil dr. Krek za našega delavca, ki mu ni bil nič manj pri srcu, kakor kmetiški človek! Ustanavljal mu je strokovne, gospodarske in kulturne organizacije, izdajal zanj liste in se neumorno ter uspešno boril za njegove teptane pravice.

Nevenljive so Krekove zasluge na političnem polju. V prvi vrsti njegova zasluga je, da je prišlo ljudstvo že več let pred vojno do odločilne besede v občinskih odborih in v deželnem zboru, kar je imelo seveda nedogledne posledice na vseh poljih, kajti od tedaj se začenja pravaxprav šele pravo delo teh ustanov za ljudstvo.

Tako bi lahko naštevali še naprej, a že povedano menda dovolj glasno in jasno dokazuje ogromne zasluge tega velikega moža za ves naš narod, zlasti pa za sedanji kmetiški in delavski rod. Samo ob sebi je umevno, da se mu mora zato tudi ravno sedanji rod vsaj nekoliko oddolžiti za vse, kar je zanj storil, oziroma, da mu tudi na zunaj vidno pokaže nekoliko hvaležnosti. Vsi narodi vseh časov in dežel pa kažejo tako hvaležnost v obliki primernih spomenikov v svojih središčih, ki naj še davnim potomcem kažejo ljubezen in hvaležnost, ki ju izkazuje narod svojim največjim možem. Taki spomeniki so kakor večni in glasen opomin narodom, naj ne pozabijo zlasti velikih idej, za katere so se ti možje borili, obenem so pa nekako to, kar je bila naši stari slovenski vasi vaška lipa, namreč zbirališče v vseh velikih trenutkih.

Če vse to nekoliko premislimo, potem se nam mora le vzbuditi vest, ki nam očita, zakaj ta spomenik že ne stoji. Enako se nam pa mora vzbuditi tudi nezlomljiva volja, da ga čim prej postavimo. Če bi žrtvoval vsak Slovenec zanj samo pol dinarja, pa bi bil lahko veličasten in še bi ostalo par sto tisoč za kake druge pametne vsenarodne namene.

Jasno je, da se morajo akciji za zbiranje prispevkov postaviti po deželi na čelo ravno naša »Prosvetna društva«, ki si morajo vzeti za cilj, da zbero vsaj tolikokrat po 25 par, kolikor prebivalcev šteje njih okoliš. Prva stvar je, da posvete v jesenski sezoni svojo prvo prireditve v korist Krekovega spomenika in ta prireditve naj ima obliko nekake Krekove akademije, da se ljudstvu vnovič pokličejo v spomin nesmrtnе zasluge tega moža za ves naš narod. Prepričani smo, da pri tej akciji ne bo manjkalo niti eno naše društvo. Prispevke je pošiljati »Zadružni zvezec« v Ljubljani z izrečno pripombo, da je za Krekov spomenik

Iz prosvetne organizacije

Izleti in potovanja. V našem listu »Društvenik« je bilo omenjeno, katera potovanja priredi Prosvetna zveza v tekočem letu. V splošno zadovoljnost se je vršilo potovanje v Palestino in Egipet. Prav v teh dneh so izletniki Prosvetne zveze v Dublinu na svetovnem evh. kongresu. Tudi potovanje v Sarajevo na evh. kongres je dobro izprdo. Udeležilo se ga je 37 izletnikov. Zaključeno je 4. potovanje t. j. v Dolomite in južne Tirole, ter v Milan, Padovo in Benetke. To potovanje se bo vršilo od 3. do 10. julija in sicer s pomočjo razglednega avtobusa po sledeči progii: Ljubljana—Brezje—Podkorensko sedlo — Beljak — Toblaško polje v Cortina d'Ampezzo — dalje skozi tri nad 2000 m visoke prelaze v Bozen — iz Bozna izlet v Meran in dalje čez Mendolsko sedlo k Gardskemu jezeru v Milan. Iz Milana potujejo potem, ko si ogledajo vse znamenitosti meša in Padovo, kjer obišečejo znamenito cerkev, zgrajeno na čast sv. Antonu Padovanskemu. Od tu nadaljujejo pot v Benetke, kjer se mudijo dva dni, nato pa vozi avtobus v Udine, od tam skozi Pontebo do Zabnice, izletniki napravijo izlet na Sv. Višarje, kjer imajo v soboto, 9. julija zaključno pobožnost, na kar se vrnejo domov. Peto potovanje se vrši od 1. do 7. avgusta in sicer na slovansko najlepšo Marijino božjo pot v Censtohovo. Ob tej priliki si bodo izletniki ogledali tudi Dunaj, Krakov, nekdanjo prestolico poljskih kraljev, znamenite solne rudnike, Velička in nazaj grede bodo obiškali tudi Marija Celje. Priglasiti se je treba do 20. julija, poslati je treba potni list, ki mora biti veljaven za Avstrijo, Poljsko in Češkoslovaško. Vožnja, prehrana in stanovanje stane 1800 Din. Prosvetna zveza pa ima v načrtu še šesto potovanje, t. j. z izletniško ladjo od Sušaka po vseh mestih Dalmacije do Kotorja in od tam na Cetinje. Za ta izlet se je treba priglasiti do 1. avgusta. Predvidena stroški: vožnja, prehrana in stanovanje 1800 Din. Za vse izlete daje podrobne informacije pisarna Prosvetne zveze, Miklošičeva c. 5.

Naša knjižnica

Leksikon. Marsikak naš bralec morda še ne ve, kaj je to. Odgovor je kratek: nekaj besednjak. Po abecednem redu so navedene v njem vse besede, a pri vsaki besedi je obširna razprava s slikami o dotični stvari. Na ta način je v leksikonih na kratko nekako strnjeno vse današnje znanje in če potrebuje človek kakega pojasnila o čemerkoli, naj si bo iz zgodovine ali zdravilstva, zemljepisja ali gospodarstva, odpre zvezek, v katerem je dotična beseda in tako hitro najde vse najpotrebnejše in najvažnejše. Slovenci takega leksikona seveda še nimamo in nimajo ga seveda tudi ne Hrvatje in ne Srbi, ker bi

stal pri nas take velike zneske, da bi jih nihče ne zmoget. Pač jih imajo pa več Nemci in za nas prihajajo v poštev v prvi vrsti ti. Zakaj pripovedujemo to? Zato, ker bi morda marsikateremu našemu prosvetnemu društvu kazalo, da si nabavi tak leksikon, ker mu bo prišel neštetokrat prav za vse mogoče svrhe. Domači predavatelji bodo dobivali v njem snovi, v neštetih prilikah bodo dobivali člani v njem svetov in pojasnil z vseh polj človeškega znanja. To je zakladnica, iz katere bo lahko črpala mnogo koristnega vsa župnija desetletja, saj se najde gotovo v vsaki župniji po več ljudi, ki znajo nemško in bi tolmačili drugim. Nemci imajo celo več leksikonov. Najnovejši in za nas gotovo najboljši je tisti, ki ga izdaja znano veliko nemško katoliško založništvo Herder & Co (Freiburg im Breisgau, Nemčija). Obsega 12 debelih knjig, izmed katerih sta izšli doslej prvi dve. Nadaljnje bodo pa izhajale v polletnih presledkih tako da bodo tudi stroški za to ogromno delo porazdeljeni na 6 let, kar seveda silno olajša nabavo. Vsak zvezek stane okroglo 300 Din. Svetujemo vsem našim društvom, da se na svojih odborovih sejah pogovore, ali bi jim ne kazalo ta leksikon naročiti. Po našem mnenju se nobeno društvo ne bo kesalo tega izdatka, saj bi fantje in dekleta prebila lahko po zimi po več tednov vse večere samo pri pregledovanju enega zvezka, pri čemer bi se silno razširilo njih obzorje. Povsod se bo našel kdo, ki bi jim pojasnjeval.

Film in skioptikon

Društveni kino. Doslej je »Društvenik« prinesel več člankov pod naslovom »Kaj nam je treba za ustanovitev kina in kakšen naj bo«. V teh člankih je bil sestavljen tudi proračun za društveni kino, kateri pa pre mnogim društvom ne konvenira in to vsled malih dvoran, malega obiska itd. Ni čuda, da so tehniko začeli premišljevat, kako bi pocenili nabavo filma, nabavo aparata in obrata. V pre mnogih naših društvih imajo že vpeljane tkzv. male (Pathe Baby) kino-aparate. V letošnjem letu so se ti aparati silno spopolnili, zlasti kar se tiče razsvetljave in pa daljave. Najnovejši izum nam nudi aparat, ki proicira iz daljave 20 metrov slike 4x3 m, in sicer popolnoma jasno in razločno. Tak aparat stane 4000 Din. Pri nabavi aparata je treba vedno natančno navesti dolžino in širino dvorane, za koliko gledalcev naj bi aparat zado stoval, kako velike slike se zahtevajo in točna navedba napetosti in smeri toka. Za manjše dvorane so aparati seveda cenejši vendar ne pod 3000 Din.

Na teh aparatih feče tkzv. ozek ali Pathe Baby film, ki je širok 5,5 mm. Izposojevalnina takega filma je seveda znatno cenejša od normalnega filma. 400 metrov tega filma zadostuje za program, ki traja eno uro in pol do 2 uri. Izposojevalnina za 400 metrov znaša 80 Din, dočim bi ta izposojevalnina za normalni film znašala vsaj 300 Din.

Kino zakon, ki je stopil v veljavo letos, pri nas tega filma ne pozna in zato za njega ne veljajo običajni predpisi, ki zahtevajo za normalni kino in film koncesijo oz. obrtni list, dalje kolavdirano dvorano, posebno kabino, izprašanega operaterja in izprašanega poslovodjo. Vsi ti predpisi odpadejo oz. tkzv. Pathe Baby filme. Najpopolnejšo zakonodajo glede kina in filma ima gotovo Nemčija in nemški zakon, ki je izšel 31. marca 1932 tudi ne zahteva za te ozke filme običajnih predpisov, pač pa mora biti film neizgorljiv, kar so itak vsi ozki filmi. Nevarnost za ogenj ta kino ne pozna. Prvič je film neizgorljiv, drugič se uporablja mala električna žarnica, ne pa običajna obločnica, vsled tega omenjeni nemški zakon tudi ne predvideva ne kabine, ne operaterja in ne običajnih predpisov.

Zato bodo društva v bodoči sezoni gotovo segla po tem dobrem nadomestilu za običajni kino. In sicer vsled majhnih izdatkov, vsled lahkega obratovanja in pa, ker jim bo nudila Prosvetna zveza za bodočo sezijo celoletni program t. j. 10 400 meterskih filmov omejujamo nekatere: Faust, Metropolis, Sonk, slaščevanje Kriemhilde, Siegfried itd. Prosvetna zveza ima že sedaj 121 stometerskih filmov na razpolago, katere nudi društvom, družinam, raznim klubom in šolam. Poleg filmov izposojuje Zveza tudi aparate. Tako si lahko tudi mala društva privoščijo na ceneni način dobro poučno predstavo.

Zanimivo je, da bo ne letošnjem katoliškem shodu v Nemčiji, ki bo v mestu Essen važna razprava o katoliškem filmu. Za to priliko izdeluje Porenska družba »Bifitz« prv vrsten seznam vseh ozkih filmov. Kljub temu, da dobro vedo, da ozek film ne bo prodril v velikih kino-podjetjih, vendar so prepričani, da je njegova bodočnost v vseh društvenih in šolskih kinih, zlasti na deželi. Ista tvrdka vrši poizkuse s posameznimi tovrstnimi aparati, s katerimi bo nastopila tudi v Essenu. V zadnjih tednih je ta družba poizkusila in zbrala že 370 filmov zgoraj omenjenega tipa. Vsi ti filmi so primerni za katoliška društva. V dobi pomanjkanja gotovine in gospodarske stiske se torej nudi mnogim društvom, klubom, Marijinim družbam in šolam prilika za nabavo cenenih in dobrih aparatov. Vsa tozadevna pojasnila daje tajništvo Prosvetne zveze, Miklošičeva cesta 5, kjer se tudi praktično predvajajo mali filmi na malih aparatih.